

## SHEKSPIR SONETLARI TARJIMASIDA LINGVOKULTUREMALARNING BERILISHI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7820548>

**Raxmatova Mehriniso Musinovna**

*Ph.D., dosent, Ingliz tilshunosligi kafedrası, Buxoro Davlat Universiteti*

[2000niso@gmail.com](mailto:2000niso@gmail.com)

**Beknazarova Dilrabo Erkinovna**

*Tarjimashunoslik va lingvodidaktika kafedrası, Buxoro Davlat Universiteti*

[dilrabobeknazarova95@gmail.com](mailto:dilrabobeknazarova95@gmail.com)

### **Annotatsiya.**

Turli millatlar tafakkur doirasini to'g'ri anglash, asliyatdagi badiiy asarlarni bir tildan ikkinchi tilga to'g'ri tarjima qilish orqali erishiladi. Muallifning dunyo qarashi va g'oyalari boshqa til o'quvchilariga yetkazish lingvokulturemalarning tarjimasi muammosi bilan chambarchas bog'liq.

Ushbu maqola V. Shekspir asarlarini o'zbek tiliga tarjima qilishda yuzaga keladigan lingvistik madaniyat translyatsiyasiga bag'ishlangan. Sonet kabi she'riy janr haqida qisqacha ma'lumot beriladi, Shekspir sonetining xususiyatlari ochib beriladi.

Maqolaning maqsadi Shekspir sonetlarini tarjima qilishda yuzaga keladigan qiyinchiliklar va xatolarni chuqur tahlil qilishdir.

### **Kalit so'zlar.**

*tarjima, tilshunoslik, she'riyat, qiyosiy tahlil, sonnet, lingvokulturema, asliyat, sonnet, tasviriy-ekspressiv vositalar.*

Zamonaviy tilshunoslikda til shaxsning muayyan kontekstda millat madaniyati, qadriyatlari va tafakkuri majmuasi sifatida o'rganiladi [18, 41]. Tarjimalardan ko'rinib turibdiki, sonetlarning tarjimonlari Shekspirning she'riy tili va uning sonet tuzilishi tomonidan qo'yilgan zamonaviy talablardan xabardor emaslar, ular faqat avvalgi tarjimalardan ishlab chiqqan g'oyalarga amal qilishadi va bu an'anadan chiqqan olmaydilar.

Yangi tarjimalar adabiy haqiqatga aylanishi uchun adabiyotda Marshak tarjimalari kabi voqea 40 yil oldin Sovet she'riyatida paydo bo'lgan, sonetlarning yangi tarjimalari Shekspirning o'zbek lirikasida yangi tug'ilishiga aylanishi uchun ular she'riy mukammal bo'lishi kerak. Mukammallik tarjimada erishish qiyin bo'lgan masala, ammo lingvokulturemalarning o'ziga xos berilishi bu

muammoning yechimidir [19, 283]. Shekspir tomonidan shunday samimiylik bilan ifodalangan sevgi, rashk, og'riqli ehtirosning barcha soyalari tarjimondan doimiy hissiy taranglikni talab qiladi, haqiqiy tuyg'uni talab qiladi – bu holda tarjimalar o'lik tug'iladi. 40 yil oldin, bugungi kunda "Sonetlar" tarjimoni avvalgi tarjimalar bilan emas, balki asl nusxasi bilan raqobatlashishi kerak – she'riy namuna u yerda joylashgan. Ammo bunday tanlov uchun tarjimon to'liq qurollangan bo'lishi kerak – bu ushbu maqolani nashr etishning ma'nosi.

Uilyam Shekspirning sonetlari ko'p marta tarjima qilinganiga qaramay, tarjimalar muallifning murakkab tili tufayli o'z atrofida juda ko'p bahs-munozaralarga sabab bo'ldi. Muammo shundaki, har bir tarjimon asl nusxani o'ziga xos tarzda qabul qiladi va ba'zida bu semantik yo'qotishlarga olib keladi. Shuning uchun Shekspir sonetlarini adekvat tarjima qilish uchun zarur bo'lgan mezonlarni ishlab chiqish muhimdir.

Tarjima-bu ma'lum bir nutq asaridagi ma'lumotlarni boshqa til orqali uzatish. Tarjima o'zining keng ma'nosida boshqa tilda ushbu nutq asaridagi turli xil ma'lumotlarni emas, balki yangi testning asl nusxaga eng to'liq mos kelishini ta'minlaydigan bunday ifoda vositalarini izlashdir. Shaklda (ichki va tashqi), bu badiiy matn uchun, shuningdek, unda barqaror ifoda olmagan tushunchalarni boshqa tilga o'tkazishda zarur [18, 40]. Tarjima tarjimashunoslik fani sifatida adabiy, etnologik va psixolingvistik fanlar bilan o'zaro aloqada. Agar gumanitar fanlar haqida gapiradigan bo'lsak, bular tarjima psixologiyasi, adabiy va badiiy tarjima nazariyasi, etnografik tarjimashunoslik, tarixiy tarjimashunoslikdir. Biroq, yetakchi o'rinni lingvistik tarjimashunoslik egallaydi, bu yerda tarjima lingvistik hodisa hisoblanadi.

Bundan tashqari, tarjimani inson faoliyatining bir turi deb hisoblash mumkin. Bunday holda, biz ikki xil madaniyat, shaxsiyat, fikrlash usullari, davrlar, an'analar bilan shug'ullanamiz. Yetarli va aniq tarjima qilish uchun tarjimon kerak:

- 1) asl tilning ma'lum bir lug'atiga ega bo'ladi (atamalar);
- 2) asl til grammatikasini o'zlashtirgan bo'ladi;
- 3) tarjima texnikasini va lug'atdan foydalanish qoidalarini biladi (nutq qismlarini, lug'atning xususiyatlarini bilish);
- 4) asl nusxa tegishli bo'lgan soha haqida minimal ma'lumotga ega bo'ladi;
- 5) asl tilning madaniy haqiqatlaridan xabardor bo'ladi.

Badiiy tarjima eng o'ziga xos tarjima turlaridan biridir. Ushbu turdagi matnni tarjima qilishda tarjimon badiiy asarni badiiy va estetik fazilatlarning tashuvchisi sifatida belgilashi kerak:"... badiiy tarjimaning boshqa tarjima turlaridan asosiy

farqi tarjima matniga badiiy ahamiyatga ega bo'lgan tarjima tilining asarlariga tegishli deb tan olinishi kerak. Boshqacha qilib aytganda, badiiy tarjima tarjima faoliyatining bir turi bo'lib, uning asosiy vazifasi tarjima tilida retseptorlarga badiiy va estetik ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan nutq asarini yaratishdir".

Maqolada badiiy matnni tarjima qilish jarayonida yuzaga keladigan quyidagi muammolar ta'kidlangan:

- 1) so'zma-so'z tarjimaning to'liq etishmasligi;
- 2) barqaror iboralarni tarjima qilish;
- 3) so'zlarni tarjima qilish muammosi;
- 4) madaniy farqlarni hisobga olish zarurati.

Muallif tarkibni yetkazish uchun foydalanadigan vositalar to'plami muallifning uslubiga bog'liq. Matnni noyob va estetik qiladigan tarkibni uzatish usullari. O'zbek tilidan ingliz tiliga tarjima qilishda ko'pincha matnning barcha madaniy ma'nolari va birlashmalarini yetkazish imkonsiz bo'lib qoladi. Bunday hollarda asl nusxaning milliy va madaniy o'ziga xosligi yo'qoladi.

Tarjimon uchun yana bir muammo shundaki, har bir til madaniyati matnni o'ziga xos tarzda qabul qiladi. Muayyan lingvistik madaniyatning o'ziga xos xususiyatlari atrofdagi dunyoni idrok etishga bog'liq (tabiat, iqlim, oziq-ovqat, hidlar va boshqalar.).

Bir madaniyatning, ayniqsa adabiyotning rivojlanishi boshqa madaniyat va uning bevosita ta'siri bilan birgalikda ko'rib chiqilishi kerak. Adabiyotning rivojlanishi-bu madaniyatlarning har doim o'zaro ta'siri mavjud bo'lgan uzluksiz jarayon: tajriba almashish, an'analar, g'oyalarni ifodalashda yoki badiiy obrazlarni tasvirlashda ma'lum adabiy texnikani o'zlashtirishdir.

Shekspir asarlari bilan tanishish adabiyotni sezilarli darajada boyitdi, Shekspir ta'sirida rivojlangan yangi davr boshlandi, u o'zbek tarjima maktabining shakllanishi va rivojlanishiga hissa qo'shdi. Shekspir asarlari tarjimonlar, shoir va yozuvchilarning diqqat markaziga, tanqid, bahs-munozaralar, ko'plab tadqiqotlar, talqinlar va chinakam hayrat ob'ektiga aylandi.

Ushbu maqolada 66-sonet muhokama qilinadi. Jadvaldagi 1-ustun Uilyam Shekspir tomonidan yozilgan. 2-ustun o'zbek tiliga tarjimasi.

TABLE	
1. Tired with all this, from restful death I cry	1. Bularning barchasidan charchab, tinchlantiruvchi o'limni chaqiraman

2. As, to be desert a beggar born	2. Misol uchun, kambag'al bo'lish uchun hukm qilingan qadr-qimmat
3. And need nothing trimmed in jollity	3. Va kulgili hayot kechiradigan baxtsiz baxtsizlik
4. And purest faith unhappily forsworn	4. Eng pok sadoqat, shafqatsiz aldangan
5. And gilded honor shamefully misplaced	5. Va sharmandalarcha oltin bilan qoplangan sharaf
6. And maiden virtue rudely strumpeted	6. Va qizning sharafi, taxminan sotilgan
7. And right perfection wrongfully disgraced	7. Va haqiqiy mukammallik, nohaq haqoratlangan,
8. And strength by limping sway disabled	8. Va kuch-qudrati buzilgan kuch,
9. And art made tongue-tied by authority	9. Va hokimiyatni til bilan bog'laydigan san'at,
10. And folly doctor-like controlling skill	10. Va ahmoqlik, ilmiy turdagi haqiqiy bilimlarni nazorat qiladi
11. And simple truth mixed simplicity	11. Va oddiy halollik, ahmoqlik deb ataladi
12. And captive good attending captain ill	12. Va g'alaba qozongan yovuzlikka xizmat qilishga majbur bo'lgan qullik yaxshi
13. Tired with all this, from these would I be gone	13. Bularning barchasidan charchagan, men undan qutulishni xohlayman,
14. Save that, to die, I leave my love alone.	14. Lekin o'lib ketganimdan keyin sevgimni yolg'iz qoldiraman.

Ushbu tadqiqot uchun ushbu sonetni tanlash 66-sonet Shekspirning boshqa barcha sonetlariga o'xshamasligi bilan bog'liq, chunki u maxsus sintaktik tuzilishga ega. 66-sonet - Shekspir qahramonining butun hayotini aks ettiruvchi ikkita jumla. Bunday xususiyat faqat ushbu sonnetga xosdir [1]. Hikoya birinchi shaxsda bo'lib, qahramon fojiasining to'liqligini tasvirlashga yordam beradi. Shekspir butun shafqatsiz va haqiqiy dunyoni o'n to'rt qatorga sig'dira oldi. 66-sonet - umidsizlik va dunyoning nomukammalligidan aziyat chekayotgan odamning o'ziga xos hissiy

monologi. Ayniqsa, bu sonnet tragediya "Hamlet" uchun original epigraf ekanligi ehtimoli bor [1]. Bunday xulosaning sababi sonet va tragediyadagi intonatsiya va kayfiyat o'rtasidagi o'xshashlikdir.

O'zbek she'riyatida 66-sonet katta e'tiborga sazovor bo'ldi. U o'zbek tiliga nafaqat she'rda, balki nasrda ham ko'p marta tarjima qilingan. Biroq, har bir tarjima noyobdir - bu asarning yangi talqini va o'qilishi. Shuning uchun biz uchun ushbu sonetning tarjimalarini kuzatib borish va ularni bir-biri bilan solishtirish juda muhimdir.

Maqolada 66-sonetning oltita tarjimasidan foydalanilgan, ya'ni:

- 1) **N. Gerbel-she'riy**
- 2) **F. Chervinskiy-she'riy**
- 3) **M. Chaykovskiy-she'riy**
- 4) **B. Pasternak-she'riy**
- 5) **O. Rumer-she'riy**
- 6) **S. Marshak-she'riy**

Ushbu maqolada nasriy tarjimalar o'rganilmaydi, chunki bu yerda maxsus she'riy asarlarni tadqiq qilish vazifasiga ko'proq e'tibor qaratildi, lekin nasrdagi 66-sonet tarjimasini she'riy tarjimalar bilan solishtirish uchun ishlatildi.

66-sonet tarjimasini tahlil qilib, tarjimon uchun ritmomelodika, kompozitsiya, sintaktik tuzilish, shuningdek, lug'at muammo emas degan xulosaga kelindi. Unda dialektizmlar, professionalizmlar, qiyin iboralar, so'zlashuv so'zlari yo'q. Biroq, bu Shekspirning 66-sonetini osongina tarjima qilish mumkin degani emas.

U antitezlarga asoslangan: kengaytirilgan yoki siqilgan: - Tilanchi bo'lishga hukm qilingan qadr-qimmat (2 quatrains) o'yin-kulgida yashaydigan baxtsiz hech kimga qarshi emas.

66-sonet semantikasi ham oson emas. M. M. Morozov Shekspir pyesalarida so'zning semantikasi qanchalik murakkab ekanligini juda ishonchli ko'rsatdi. Shekspir nafaqat "erkin" balki "oddiy" so'zini ham erkin, mustaqil, ixtiyoriy, biror narsa qilishga tayyor, ochiq, cheklanmagan, saxiy, sog'lom, baxtli, beparvo, begunoh, zararsiz, olijanob, nafis ma'nolarida ishlatadi. Bundan tashqari "nafas olish" fe'li Shekspirda nafas olish, dam olish, yashash, gapirish, muhokama qilish, mashq qilish, raqsga tushish, yutish ma'nolarida ishlatiladi [11]. Shekspir ko'pincha bir xil so'zni bir necha ma'noda ishlatishi biz uchun qiziqroq tuyuladi va bu tarjimon uchun muammo.

Yana bir muhim tafsilotni ta'kidlash kerak. M. M. Morozov yozadi: " ular grammatik to'g'rilikdan ko'ra ravshanlikni afzal ko'rishdi; qisqalik - ham aniqlik,

ham to'g'rilik". Shekspir bizning zamondoshlarimiz uchun tushunarsiz bo'lib tuyulganiga qaramay, uning davrida hech kim bunday deb o'ylamagan [13].

66-sonetning tuzilishi, sintaksisi, semantikasi, so'z boyligi aniq va sodda. A. M. Gorkiy "Mavzular haqida" maqolasida aytganidek: "uslubning soddaligi va ravshanligiga adabiy sifatni pasaytirish orqali emas, balki chinakam hunarmandchilik natijasida erishiladi."

Shunday qilib, tarjimonga quyidagi vazifalar belgilanadi:

- 1) fikrning ravshanligi va ifodaliligini saqlash;
- 2) so'zning soddaligi va noaniqligi;
- 3) butun sonetning jumla qurilishining ravshanligi.

Boshida yarim misraning takrorlanishi tufayli yakuniy juftlik semantik va kompozitsion jihatdan oldingi misralar bilan bog'liq. Faqat boshida yarim misraning ma'nosi hali ochilmagan bo'lsa, oxirida qahramonning o'lish istagi oqlanadi. Biroq, qahramon hayotni tark etish vaziyatdan chiqishning eng oson yo'li ekanligini tushunadi. U sevgilisini tark etishni xohlamaydi. Shuning uchun, sevgi uchun yashashga arziydi.

Tarjima jarayonida asl nusxadagi kamchiliklar va nomuvofiqliklarga yo'l qo'yiladi. Asosiysi, sonetning asosiy g'oyasini saqlash. Shuning uchun siz oxirgi juftlikka e'tibor berishingiz kerak.

Agar Gerbel va Chaykovskiyning mazmuni asl nusxaga biroz yaqin bo'lsa, unda Chervinskiy, Rumer va Marshak tarjimalarida misralar orasidagi aloqa yo'qoladi. Anaforani faqat Pasternak saqlagan: hamma narsadan charchagan... Oxirgi ikki misrani tarjimonlar egoistik nuqtai nazardan tushunishgani qiziqarli. Qahramon o'lmaydi, chunki u sevgilisiz qolishni istamaydi va aksincha emas.

Agar siz Marshak va Rumerdagi sonetning oxiriga qarasangiz, ular unchalik yorqin va ifodali emas. Bir nechta dastlabki nashrlarda Marshakning tarjimasi quyidagicha edi: "ammo sizni tark etish juda achinarli..." Yakuniy versiya o'zgarganiga qaramay, ma'no bir xil bo'lib qolmoqda: qahramon do'stsiz yashashni xohlamaydi va faqat o'zi haqida o'ylaydi [21,136].

Pasternak ikkita oxirgi misraning ma'nosini saqlab qolishga va to'g'ri yetkazishga muvaffaq bo'ldi. Pasternak tarjimasining qahramoni, Shekspir qahramoni singari, birinchi navbatda, adolatsizlik va yovuzlik dunyosida qoldiradigan sevgilisi haqida qayg'uradi.

Qiyosiy tahlil bizga yuqori sifatli, aniq va adekvat tarjima haqida tushuncha beradi.

Tarjima jarayonida (xususan, she'riy tarjimada) quyidagi jihatlar asosiy hisoblanadi:

1. Matnning ma'nosini to'g'ri tushunish-bu muallif qo'ygan asosiy g'oyaning ta'rifi.

2. Asarning asosiy mazmuni tarjimonning vazifasi matnning ma'nosini to'liq ochib berish, shuningdek, muallif yuqorida aytilganlarning barchasi nimani nazarda tutganini tushunishdir [22, 30].

3. Tarkib nafaqat tushunchalar va mulohazalar, balki butun asarning ohangi bilan ham ifodalanadi. Ohangning o'zgarishi tarkibning o'zgarishiga, matnning boshqa tovushiga, ya'ni noaniqlikka, nomuvofiqlikka olib keladi.

4. Tarkib tilni nazarda tutganligi sababli, tarkibning tabiati bevosita til vositalarining tabiatiga bog'liq deb taxmin qilish kerak [24,295].

5. Asl nusxaning barcha xususiyatlarini yetkazish mumkin emas, shuning uchun asarning ma'nosi va ohangidagi kamchiliklar, almashtirishlar, qo'shimchalar va almashtirishlarning dolzarbligi muhimdir.

6. Bitta asar uchun yagona tarjima strategiyasi mavjud emas. Xuddi shu o'qish bilan ham, har bir tarjimon o'z yo'lini va tarjima dominantlarini tanlaydi. Shuning uchun tarjimini yagona ijrosida emas, balki to'liq o'qish juda muhimdir.

Yuqoridagi xususiyatlarga muvofiq, men Pasternakning tarjimasini eng muvaffaqiyatli deb bilaman, bu yerda tarjimon yuqori sifatli va adekvat tarjima qilish uchun barcha shartlarga rioya qila oldi.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Anikst A.A. Shakespeare's creativity. - M.: Fiction, 1963. - p. 616.
2. Akhmanova O.S. Dictionary of linguistic terms. - M.: Soviet Encyclopedia, 1966. - P. 316.
3. Valuyskaya E.V. Bakhareva G.V. Literature about M. Gorky, 2006-2010. -St. Petersburg., 2017. - P. 240.
4. Zorin A.L. About translations // Shakespeare V. Sonnets. - M.: Rainbow, 1984. - P. 35.
5. Selected translations. - M.: Soviet writer, 1940.
6. Kazakova T.A. Literary translation. Theory and practice. - M.: Inyazizdat, 2006.

7. Komissarov V.N. Theory of translation (Linguistic aspects): studies. for students of the institute. and fac. foreign language - Moscow: Higher School, 1990. - p. 252 p.
8. Kushner B.A. On translations of Shakespeare's sonnets. - Pittsburgh, 2004. - P. 1.
9. Levin Yu.D. On the way to a realistic interpretation of Shakespeare // Shakespeare and Uzbek Literature / ed. academician M.P. Alekseeva. - M.; L., 1965. - S. 317.
10. Levin Y.D. The Sixties // Shakespeare in Uzbek culture. - M.: 1965. - S. 522-526.
11. Nasirov M.M. Language and style of Shakespeare. Selected articles and translations. -Moscow: Goslitizdat, 1954. - p. 97.
12. Shakespeare's Sonnets // Literary Gazette. - 1841. - No. 97. - p. 386.
13. Anthology of Western European literature. The Renaissance Epoch / comp. B.I. Purishev. - M.: Uchpedgiz, 1947.
14. English-Russian dictionary. 70,000 words and expressions. Edition of the 13th, Soviet Encyclopedia, 1967.
15. Anikst, A. Poems, sonnets and poems of Shakespeare. // Shakespeare W. The Complete works in 8 volumes. Volume 8. - Moscow: Iskusstvo, 1960. - 594s.
16. N.A. Autonomova, M.L. Gasparov. Shakespeare's Sonnets - translations by S.Ya. Marshak // Gasparov M.L. About Russian poetry: Analyses, interpretations, characteristics. S.-P., 2001. pp. 389-409.
17. Finkel A.M. The 25th Sonnet in Russian translations // Mastery of translation: 1966. M., Soviet writer, 1968. pp. 161-182.
18. Rakhmatova, M. (2016). DISCUSSION ON VALUES, CULTURE, AND LANGUAGES. In International Scientific and Practical Conference World science (Vol. 2, No. 11, pp. 40-42). ROST. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=27198684>
19. Rakhmatova, M. M. (2019). Aesthetic judgement: language as a mirror to reflect "Beauty". ISJ Theoretical & Applied Science, 10 (78), 282-288?. SoI: <http://s-o-i.org/1.1/TAS-10-78-52> Doi: <https://dx.doi.org/10.15863/TAS.2019.10.78.52>
20. Rakhmatova, M. M. REFLECTION OF AESTHETIC VALUES IN THE LANGUAGE: UZBEK "GOZAL" AND ENGLISH "BEAUTIFUL". <http://ns1.impactjournals.us/download/archives/--1528289608-6%20hum%20-%20REFLECTION%20OF%20AESTHETIC%20VALUES%20IN%20THE%20LANGUAGE%20UZBEK%20%20GZAL%20%20and%20ENGLISH%20BEAUTIFUL.pdf>



21. Rakhmatova, M. M. (1908). Cross-cultural understanding of values in language. *Міжнародний науковий журнал Інтернаука*,(1 (1)), 136-137. <https://scholar.google.com/scholar?cluster=1206335781268135809&hl=en&oi=scholar>
22. Musinovna, R. M. (2022). Academic Integrity: Teaching and Learning Challenges. *Integration Conference on Integration of Pragmalinguistics, Functional Translation Studies and Language Teaching Processes*, 30–33. <https://conferenceseries.info/index.php/online/article/view/35>
23. Rakhmatova, M. (2016). DISCUSSION ON VALUES, CULTURE, AND LANGUAGES. In *International Scientific and Practical Conference World science* (Vol. 2, No. 11, pp. 40-42). ROST. <https://elibrary.ru/item.asp?id=27198684>
24. Рахматова, М. М. (2018). ВЫРАЖЕНИЕ КОНЦЕПТА " НЕКРАСИВОСТЬ (ХУНУКЛИК)" В ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТАХ В УЗБЕКСКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРЕ И ЕГО ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ. *Теория и практика современной науки*, (3), 295-299. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=34883609>
25. Rakhmatova, M. (2022). Академическая честность и плагиат: проблемы воспитания. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 15(15). [http://journal.buxdu.uz/index.php/journals\\_buxdu/article/view/6966](http://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/6966)
26. Mehriniso Raxmatova Musinovna, & Mekhriniso Charieva Jakhonovna. (2022). SOCIO-CULTURAL PRAGMATICS AS A METHOD OF PEDAGOGICALLY INTERPRETING INTERCULTURAL EXPERIENCES. *Conferencea*, 148–150. <https://conferencea.org/index.php/conferences/article/view/322>
27. Mekhriniso Musinovna Rakhmatova, & Nilufar Furkatovna Botirova. (2022). NEW APPROACHES IN LATINO AMERICAN POETRY: CHICANO POETRY. *Open Access Repository*, 8(04), 92–94. <https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/549>
28. Rakhmatova Mekhriniso Muhsinovna, & Usmonov Amon Aminovich. (2022). THE IMPLEMENTATION OF CORPUS-BASED TECHNIQUES TO ANALYZE LITERARY WORKS. *Open Access Repository*, 8(04), 88–91. <https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/548>
29. Rakhmatova, M. M., & Inoyatova, D. I. (2022). Conceptual and Figurative Structure of the Concept of " Ugliness". *Open Access Repository*, 8(04), 58–61. <https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/556>

30. Musinovna, R. M. (2022, January). Xorijiy Tillar Va Akademik Halollik Tamoyillarini O'zaro Bog'liqlikda O'rganish Muammolari. In *Integration Conference on Integration of Pragmalinguistics, Functional Translation Studies and Language Teaching Processes* (pp. 27-29).  
<https://conferenceseries.info/index.php/online/article/view/33>
31. <https://ru.wikisource.org> Sonnet 25 (Shakespeare/Tchaikovsky).
32. <http://ushakovdictionary.ru> / Ushakov's Explanatory Dictionary online.